

DTP1

(příprava textu pomocí počítače)

Kapitola 5 / Hladká sazba podruhé

Petr Lobaz, 15. 3. 2006

Čeština a typografie

- jazyková pravidla nadřazena typografickým
- typografická pravidla často přísnější (jednotné užívání dublet, mezerování apod.)
- sazeč je odborník, ale pravdu má zákazník

Zdroje informací

- Pravidla českého pravopisu (akademické vydání)
- Slovník spisovné češtiny
- Slovník cizích slov, oborové normy
- Příruční mluvnice češtiny

- Jazyková poradna Ústavu pro jazyk český
www.ujc.cas.cz

Jazykové potíže

PSANÍ SLOV

- viz Pravidla českého pravopisu
- časté chyby
výjimka × vyjímat, tip × typ, dceřiný
- přídavná jména účelová a procesuální
kropicí × kropící
- dublety – řádek i řádka

SKLOŇOVÁNÍ

- mě × mně, abych – abys (aby ses) – abyste – abychom
- 3. os. mn. č. sloves podle vzoru sázet (oni sázejí)
a trpět (oni trpí)

Jazykové potíže

ODVOZOVÁNÍ PŘÍPONAMI

- -ovský
  - vyhrazeno pro odvozeniny z vlastních jmen
  - psaní s malým písmenem
    - euklidovská geometrie × Euklidova geometrie
- -ový
  - běžné odvozování (webový prohlížeč)

PŘÍDAVNÁ JMÉNA Z ČÍSLOVEK

- 32bitový mikroprocesor (ale 32 bitů)
- jiný správný způsob zápisu neexistuje

Jazykové potíže

ČÁRKA

- změna významu věty
  - Chaplinovy filmy, natočené před rokem 1945, považujeme za zásadní.
  - Chaplinovy filmy natočené před rokem 1945 považujeme za zásadní.
- oddělování vedlejších vět
  - Myslím, že toho mám dost a že půjdu pryč.
- spojení slučovací a jiné
  - Půjdeme do kina nebo do divadla?
  - Půjdeme do kina, nebo do divadla?

Jazykové potíže

VELKÁ PÍSMENA

- respektujeme pravidla českého pravopisu
- rozlišujeme mezi vlastním jménem a obecnou vlastností
jidáš × Jidáš

Jazykové potíže

VOLBA SLOV

- spisovná × nespisovná (abychom × aby jsme)
- knižní × hovorová (kupuji × kupuju)
- domácí × přejatá
- slang × odborná
- volba závisí na poslání textu a typickém čtenáři
- omyl přejatý z angličtiny –
slova dlouhá = méně srozumitelná

Jazykové potíže

SLOVOSLED

- zdůraznění části věty
- postupujeme od neznámého ke známému

DÉLKA VĚT A ODSTAVCŮ

- dlouhé úseky ⇒ ztráta pozornosti
- krátké úseky ⇒ tříštění soustředění

Sazba cizích jazyků

DĚLENÍ JAZYKŮ

- z hlediska typografie dělíme podle písma:
  - latinková písma
  - nelatinková písma pravosměrná (slovanská, řecká)
  - nelatinková písma levosměrná (orientální)
  - exotická písma
- rozdíly podle jazyka i oblasti
(španělská × latinskoamerická typografie)

Sazba cizích jazyků

AKCENTY

- druhy i tvar dané jazykem
- některé běžné akcenty:

á čárka (acute)	à obrácená čárka (grave)
â stříška (circumflex)	ä přehláska (dieresis)
ā vodorovná čárka (macron)	ă oblouček (breve)
å kroužek (ring)	ã tilda (tilde)
ű dvě čárky (hungarumlaut)	č háček (caron)
ť klíčka (caron)	ç klíčka (commaaccent)
ğ tečka (dotaccent)	ø šikmá čára (slash)
ę obrácený háček (ogonek)	ç sedila (cedille)

Sazba cizích jazyků

SPECIÁLNÍ ZNAKY

- jazykové: ß, f, þ, ð, ð, Æ, æ, Œ, œ
- znaky pro měny: \$, ¢, ¥, £, €

INTERPUNKCE

- podobná pravidla jako v češtině
- rozdíly v používání pomlček
- španělština – ¿Porque?
- uvozovky – velké rozdíly

Sazba cizích jazyků

DĚLENÍ SLOV

- vždy podle pravidel příslušného jazyka

ZÁPIS ČÍSEL

- např. 1,234.50 1234,50 1.234,50 1'234,50

DALŠÍ ZVYKLOSTI

- volba písma
- vyznačování, zápis zkratk
- volba formátu papíru
- ...

Sazba cizích jazyků

FONETICKÁ ABECEDA

- zápis výslovnosti
- mezinárodní abeceda IPA
- font Trubetzkoy, některé Unicode fonty

Sazba angličtiny

- pravopis britský a americký
- často se objevují akcentované znaky z francouzštiny
àÀ âÂ çÇ èÈ êÊ ëË îÎ ïÏ ôÔ œŒ ùÙ ûÛ
- verzálky
  - I
  - první písmeno velké u názvů dnů a měsíců,
v nadpisech u všech slov vyjma členů, předložek,
spojek, citoslovcí
- apostrof ’
  - sazba těsně k předchozímu písmenu

Sazba angličtiny

- interpunkce
  - většinou jako v češtině
  - pomlčka – (en-dash) ve významu „až“, jako
interpunkce oddělená mezerami
  - pomlčka — (em-dash) – zvláště americká typografie,
interpunkce, bez mezer
This is a way how to typeset it—at least in America.
- uvozovky
  - dvojité “”, jednoduché ’
  - sazba jako v češtině

Sazba angličtiny

- spojovník
  - sazba těsně ke slovu
  - při řádkovém zlomu se neopakuje
- dělení slov
  - snažíme se mu vyhýbat
  - referenční slovníky (English Spelling Dictionary, New Webster Spelling Dictionary)

Sazba angličtiny

- číslovky
  - oddělení řádů čárkou, desetinná tečka 1,234,567.89
  - řadové číslovky jednotně:
1st, 2nd, 3rd, 4th nebo 1st, 2nd, 3rd, 4th
- zkratky
  - obvykle s tečkou
  - oslovení Mr., Mrs. s tečkou i bez tečky
  - některé zkratky s tečkami bez mezer (U.S.A.), jiné zcela bez teček (NASA)
- jednoznakové slova (I, a) se z konců řádek většinou neodstraňují

Sazba němčiny

- velmi podobné češtině
- speciální znaky
  - ß – použití dle pravopisu (původní, reformovaný)
  - ve verzálkách se nahrazuje – Saßnitz, SASSNITZ
  - přehláska dvě tečky – äÄ öÖ üÜ
- verzálky
  - podstatná jména
  - Sie ve smyslu vykání
  - vlastní jména

Sazba němčiny

- spojovník
  - sazba bez mezer
  - při řádkovém zlomu se neopakuje
- zkratky
  - iniciálová slova bez teček (DIN)

Příprava rukopisu

- rukopis téměř výhradně v elektronické podobě
- konkrétní technická podoba po dohodě s nakladatelstvím
- nejčastější (a nejméně problémový) čistý ASCII (Unicode) text
- používáme automatické korektory, ale nespolehneme na ně
- dodržujeme běžné mezery (čárka, mezera), speciální mezery přenecháme sazeči
- nesnažíme se o napodobení zarovnané sazby vkládáním mezer
- nedělíme slova

Příprava rukopisu

- používáme správné znaky (1 × I × I, O × 0)
- řádky neukončujeme znakem Enter
  - je-li to nutné, musíme odstavce oddělovat dvěma znaky Enter
- pro speciální účely používáme dohodnuté náhrady (-- místo pomlčky, označení míst pro speciální sazbu)
- používání silnějších formátů textu (rtf, doc)
  - vyžaduje disciplínu na straně autora
  - používáme při členitém textu
  - maximálně používáme odstavcové styly k vyznačení struktury dokumentu
  - jen **po dohodě se sazečem** (ne s nakladatelstvím!)

Příprava rukopisu

- tabulky
  - text oddělený tabulátory
  - za žádnou cenu nesimulujeme více mezerami/tabulátory vzhled
- přípravu obrázků, grafů apod. necháváme na grafikovi

Příprava rukopisu

HROMADNÉ ZÁMĚNY

- typicky pro odstranění vícenásobných mezer apod.
příklad: „ → „ „ → „
funguje vcelku dobře, až na desetinnou čárku
⇒ používáme s rozmyslem
- řešení pravých odborníků:
skriptovatelné editory textu (sed, perl)

Korektura

- zásadně používáme dohodnuté značky
- korekturu neděláme tužkou
- pro nestandardní situace podrobně popíšeme, co máme na mysli
- každé čtení sníží počet chyb na polovinu
- imprimatur – co je psáno, to je dáno

Korektura

Příklad vsazeného textu s některými značkami.

Takto se vynechává písmeno či slovo.

Dvě slova prohozená.

Složitější slova změna pořádku.

Někde jsou mezery navíc, někde jejich málo.
Totéž funguje i u řádku

Občas

se musí spojit odstavce. Občas se musí rozdělit.